

Reviradas

« L'aigardent ba guèris tot, passa-i d'aigardent! »

Veici lo conte que derbís l'epopèia osseta e caucasiana dels Nartes. Avem utilizat al encòp lo tèxte original e la revirada francesa de Georges Dumézil publicada dins Le Livre des Héros, Légendes sur les Nartes, Gallimard/UNESCO.

La naissença d'æhsar e æhsæhtæg

Uærhæg èra alara l'ainat dels Nartes. Dos filhs li naissèron, dos bessons : l'un al primièr cant del pol, l'autre al segond, just abans que se qilhe l'estela del bonastre. Quora lo solelh venguèt a pareisser, Uærhæg sentiguèt la jòia d'estre paire. Afin qu'aquela jornada de la bessonada siá urosa, preparèt, segon lo biais dels Nartes, un banquet de caça. I convidèt Kurdalægion, lo fabre del cèl, Donbetyr lo senhor de las aigas, e, amb de Nartes autres, Boræ.

Foguèt Kurdalægion que balhèt de noms polits als mainatges de Uærhæg : « *æhsar* » pel ainat, « *æhsærtæg* » pel pus pichon. Aquel que nomena, li cal far un present : Kurdalægion donèt doncas a Uærhæg una flaüta d'acièr solide, flaüta que venia de sa farga. Los Nartes plaçèron la flaüta sus la taula e, sul pic, de la votz del instrument montèt una cançon meravilhosa :

« Pren, beu aquò!
Pren, beu la copa de *rong* ! »

Aprèp aver festejat tota una setmana, los convidats de Uærhæg se desseparèron : Kurdalægion se sietèt sus la cima d'un revolum gròs de flambas e, segon sa volontat, parièr a Pakundza l'Essèr-que-vòla, tornèt montar al cèl ; Donbetyr sse cambièt en un peis de fuòc e de nacra ; e coma de bons arlòts, partiguèron en razià.

æhsar e *æhsærtæg* creissèron plan lèu : d'una man lo jorn d'una coidada la nuèit. Èron de dròlles aluserpits. Amb de flechas e d'arcs qu'faguèron, daissèron pas un ausel volar dins lo cèl sens o tuar. La novela s'espandiguèt dins lo monde que lo Uærhæg aviá, ara, dos bessons e plan valhants, *æhsar* e *æhsærtæg*.

D'ont venian aquestes noms? De ço que l'un, l'ainat, aviá de coratge e de ço que l'autre, lo pus pichon n'aviá encara mai que son fraire.

Revirada de Laurenç Alibèrt

Nòtas:

Lo *rong* es l'idromèl dels Nartes
æhsar vòl dire « coratjós » en osseta.

Iron Faendyr

(« La lira osseta »¹) es l'òbra centrala de la letradura osseta, lo libre d'aquel que l'om pòt considerar coma lo vertadièr fondator d'aquela letradura, **Kosta Khetagourov** (**Xetaegkaty K'osta** dins la lenga). Veici una revirada del poema de dubertura d'aquel recuèlh adreçada al legeire :

*Perdona-me se ma cançon
Te sembla plorar, bentèn -
Aquel que vòl pas d'un planh
Là cal passar son camin!...*

*Se ièu deviai mens al meu pòble,
Se li aviái pagada ma deta,
Alara, cantariái d'un biais mens triste
N'ausiriatz pas ma votz plena de plors.*

Revirada del osseta per Laurenç Alibèrt

НЫСТУАН

Ныббар мын, кæд-иу дæм мæ зарæг,

Кæуæгау фæкæса, мыййаг, -

Кæй зæрдæ нæ агуры хъарæг,

Уый зараед йæхи фæндиаг!..

Æз дзыллæйæ къаддæр куы дарин,

Куы бафидин искуы мæ хаес,

Уæд афтæ æнкъардæй нæ зарин,

Нæ хъуысид мæ кæуынхъæлæс...

¹ Lo mot osset « *faendyr* » es de la meteissa origina que la « *pandura* » latina.

Artur RIMBAUD, revirat per Gui Matieu

Lo dormeire dau valon

Es un trauc verdejant qu'i canta una ribiera
Pendòlant au margalh, fòla, sei pedaçons
D'argent. E lo soleu, de la montanha fiera,
Li lusís : sos lei rais escruma aqueu valon.

Tèsta nusa, un sordat, joine, boca dubèrta
E lo suc au mitan dau tepàs ben au sòu,
Dins lo creisselon fresc, jais de son lòng, inèrte,
Palle dins son liech verd que lo lume li plòu.

Lei pès dins lei glaujòus, dòrme. Sorisent coma
Soririá un enfant malaut, se pausa, en soma ;
Natura, breça lo, tèn li caud qu'a ben freg.

Pas un solet perfum dins son nas l'embelina.
Dòrme aquí au soleu, la man sus la peitrina,
Tranquile. A just dos traucs, roges, dau costat drech.

(L'estèla plorèt ròsa)

L'estèla plorèt ròsa au còr de tei avelhas,
De ton suc a tei rens l'infinit rotlèt blanc ;
La mar perlejèt rossa a tei possas vermelhas
E l'Òme saunèt negre a ton flanc sobeiran.

Barrutla (*Fantasiá*)

M'enanave, lei ponhs dins lei pòchis traucadas ;
Mon vielh manteu pereu se fasiá ideau ;
Caminave, Musa, sos lo ceu ton feau !
D'esplendideis amors quant n'ai pas pantaiadas !

Mon vielh pareu de braia' aviá un trauc rascós.
Tot nanet sonjareu, fasiáu dedins ma corsa
De rimas. Mon auberga èra vèrs la Granda Orsa.
Meis estèlas amondaut bresilhavan tot doç,

E leis escotave, segut au bòrd dei rotas,
Lei sèrs de setembre, s'un còp sentiáu lei gotas
D'aiganha sus mon frònt, coma un vin d'estambòrd ;

Quand, rimant au mitan deis ombras fantasticas,
Coma de liras, tirave leis elasticas
De mei soliers blesits, lo pè tocant lo còr.

Jacques Prevert - *Pater Noster*, « *Paroles* »

revirat en occitan per Mançinò

Pater Noster
Paire nòstre que sètz al cèl
Demoratz-i
E nautres demorarem sus la tèrra
Que de còps es tant polida
Amb sos mistèris de *New York*
E puèi sos mistèris de París
Que valon ben aquel de la Trinitat
Amb son pichon canal de l'*Ourcq*
Sa granda muralha de china
Son riu de *Morlaix*
Sas bestisas de *Cambrai*
Amb son ocean pacifica
E sos dos bacins al *Tuilleries*
Amb sos bons enfants e sos marrits subjècts
Amb totas las maravilhas del monde
Que son aquí
Simplament sus la tèrra
Ofèrtas a tot lo monde
Escampilhadas
Meravilhadas elas-meteissas d'èsser de talas maravilhas
E que ausan pas se l'avoar
Coma una polida filha nusa qu'ausa pas se mostrar
Amb los espaventables malurs del monde
Que son legion
Amb lors legionaris
Amb lors tormentaires
Amb los mèstres d'aquel monde
Los mèstres amb lors prèires lors traites e lors reitres
Amb las sasons
Amb las annadas
Amb las polidas filhas e amb los vièlhs cons
Amb la palha de la misera que pòrit dins l'acièr dels canons.

Letras del meu molin

« *Lettres de mon moulin* » d'Alphonse Daudet,

Capítol primèr

Revirat en occitan per Mançinò

Installacion

Aquò's los lapins que foguèron espantats !... Dempuèi lo temps que vesían la pòrta del molin barada, las paretz e la plata-forma envasidas per las èrbas, avián acabat per creire que la raça dels molinièrs s'èra avalida, e, content de la plaça, en avián fach una mena de quartier general, un centre d'operacions estrategicas : lo molin de Jemmapes dels lapins... La nuèch ont arrivèri, n'i aviá ben, sens mentir, un vintenat segut en rond sus la plata-forma, que se caufavan las patas a un rai de luna... Lo temps d'entre-dubrir un fenestron, frrt ! Vaquí lo bivoac desvariat, e totes aquestes cuolets blancs que fugisson, la coeta en l'èr, dins lo bartàs. Espèri ben que tornaràn.

Quauqu'un de plan estonat atanben, quand me vegèt, aquò's lo logatari del primèr, un vièlh chòt sinistre, amb un cap de pensaire, qu'abita lo molin dempuèi mai de vint ans. L'ai trobat dins la cambra d'en naut, immobil e drech sus l'aubre-jacent, al mièch dels gipàs, dels teules tombadas. M'agatchèt un moment amb son uèlh redond ; puèi, tot estabosit de pas me reconeisse, se metèt a fa : « Ho ! Ho ! » e a brandir amb pena las sieunas alas grisas de polsa ; — aqueles diables de pensaires ! s'escoban pas jamai... Fa pas res ! coma es, amb sos uèlhs clucaires e son more negre, aquel logatari silenciós m'agrada encara mai qu'un autre, e me soi empreissat d'i renovar son *bail*. Garda coma pel passat tot lo naut del molin amb una dintrada per la teulada ; ieu me reservi lo membre d'en bas, una pichòta pèça blanquida de calç, bassa et voltada coma una refectòri de convent.

D'aquí vos escriví, ma pòrta alandada, al bon solelh.

Un polit bòsc de pins tot belugejant de lutz rebordela davant ieu fins al bas de la còsta. A l'horizont, las alpilhas descopan lor fins crestencs... Ges de bruch... Tot escàs, de luènh en luènh, un son de fifre, un corliu dins las lavandas, un esquilon de muòla sus la rota... Tot aquel polit paisatge provençal viu sonque per la lutz.

E ara, cossí volètz que lo regrèti, vòstre París brusent e negre ? Soi tan plan dins mon molin ! Aquò's tot just l'airal que cercavi, un pichon canton perfumat e cald, a milas lègas dels jornals, dels fiacres, dels nèblas !... E sonca de polidas causas al prèp de ieu ! Aquò fa pas uèch jorns que soi installat, ai adeja lo cap claufit d'impressions e de remembers... Tè ! pas pus tard que ièr al ser, assistiguèri a la dintrada dels tropels dins un mas qu'es en bas de la còsta, e vos aprometi que

balhariái pas aquel espectacle per totas las primièras qu'avètz agut a París aquesta setmana. Jutjatz puslèu.

Cal vos dire qu'en Provença, es l'usatge, quand venon las primièras calors, de mandar lo bestial dins los Alps. Bèstias e gens passan cinc o sièis meses amont, sota l'estelum, dins l'èrba jusqu'al ventre ; puèi, al primièr fretjolum de l'auton tornan davalar al mas, per pàisser borgesament las pichòtas còlas grisas que perfuma lo romanin... Donc ièr al sèr los tropèls tornavan. Dempuèi lo matin, lo portal esperava, alandat ; las jaças èran plenas de palha fresca. D'ora en ora òm se disiá : « Ara son a Eigièras, ara al Paradon. » Puèi, tot d'un còp, vèrs lo ser, un cridal : « Son aquí ! » e enlaval, luènh, vesèm lo tropèl s'avançar dins una glòria de posca. Tota la rota sembla caminar amb el... Los vièlhs arets venon primièr, la bana en avant, ferotjes çò sembla ; darrèr, lo gròs dels motons, las maires un pauc lassas, lors pichons dins las patas ; — las muòlas a pompons rotges carretjan dins de banastas los agnelons d'un jorn breçats en caminar ; puèi los cans tressudants, amb de lengas jusqu'a tèrra, e dos grands coquins de pastres drapats dins de mantels de cadís ros que lor tomban sus los talons coma de capas.

Tot aquò desfila davant nautres joiosament e s'engola sota lo pòrtal, en trepejant amb un bruch de raissa... Cal veire quin esmai dins l'ostal. Del naut de lor ajocador, los gròs pavons verd e aur, a cresta de tul, an reconegut los qu'arriuan e los aculhisson d'una formidabla trompetada. Lo polalhièr, que s'endormisiá se desrevelha en tressaut. Tot lo mond es depès : colombs, rits, piòts, pintardas. Lo cortial es coma fòl ; las polas parlan de passar la nuèch !... Pareis que cada moton a menat dins sa lana, amb un perfum d'Alps sauvatge, un pauc d'aquel èr viu dels montagnas qu'enébria e fa dançar.

Aquò's al mièch de tot aquel rabaladís que lo tropel gagna son jaç. Res de placent coma aquesta installacion. Los vièlhs arets s'esmouron quand tornan veire lor grépia. Los agnèls, los pitchonets, aquelles que son nascuts dins lo viatge e qu'an pas jamai vist la bòria, agachan al entorn d'eles espantats.

Mas lo mai pertocant encara, aquò's los cans, aqueles braves cans de pastre, tot afairats après lors bèstias e vesent qu'elas dins lo mas. Lo can de gaita pòt ben los apelar del fond de sa nicha : lo farat del potz, tot plein d'aiga fresca, pòt ben los guinhar : vòlon res veire, res ausir, avant que lo bestial siaja dintrat, la gròsa cadaula butada sus lo cledon, e los pastres ataulats dins la sala bassa. Alara solament consenton a ganhar lo jaç, e aquí, tot en lepar lor escudèla de sopa, contan a lors camaradas de la bòria çò qu'an fach amont dins la montanha, un país negre ont i a de lops e de digitalas de porpra grandas comolas de rosal.